

תמי ארד • שיעור בחשבון

ורק לילדים לא נשאו

מחאת הקייטנות תפסה את שר החינוך בנט באמצע התחרות עם ראש הממשלה נתניהו על תואר יקיר ארץ ישראל השלמה. זה לא סוד שבנט רוצה להיות שר ביטחון וראש ממשלה כשיהיה גדול, ושתפקיד שר החינוך שלקח על עצמו הוא פשרה – שלא לומר, פשרה כואבת. יוני הוא חודש שבו שר החינוך יכול להרשות לעצמו לכנס עיתונאים ולהתגאות בעליית מספר התלמידים שניגשו למבחן חמש יחידות במתמטיקה. לחילופין, הוא יכול לנשום מעט אוויר פסגות ולהתפנות לחגוג את יום ירושלים, שהפך עם השנים לחג המזוהה עם הימין. וכך, כשבנט הגיע ביום ירושלים אל ישיבת מר-כו הרב ושמע את נתניהו מצהיר מעל בימת הכבוד שאף אחד לא ינשל אותנו מהארץ הזו, הוא היה מוטרד בעיקר משרידותו הפוליטית. בטח שלא מהמורים המיועזים, שטרודים בשאלה איך לא להיות מנושלים מעבודתם כשהילדים בחופש. ביוני הזה אין – בינתיים – מלחמה, וההורים, שעניניהם עייפו מלחשוב כיצד כיסיהם יתרוקנו גם הקיץ הזה, החליטו לעשות מעשה ולצאת מהמרחבים הממוזגים אל המרק המהביל של מזג האוויר הקיצי – כדי למחות נגד המחירים המופקעים של הקייטנות. זהו רק קצה הקרחון של תסכול ההורים, שבימים טובים שר הביטחון בנט, סליחה, שר החינוך בנט, עשוי לכנותם "תומכי לחימה". להורים האלה, שמממנים לאורך כל השנה שיעורים פרטיים ושיעורי העשרה ושמשלמים לבית הספר על טיולים ועל תוספות למסיבות ועל מה לא, נמאס לתמוך במערכת החינוך. הם מתקשים להבין איך תקציב החינוך הגדול ביותר שהיה אי פעם לא מספיק כדי לסבסד קייטנות בבתי הספר לתלמידי כיתות ג' וד'.

להורים, שממנים לאורך כל השנה שיעורים פרטיים ושיעורי העשרה ושמשלמים לבית הספר על טיולים ועל תוספות למסיבות ועל מה לא, נמאס לתמוך במערכת החינוך

זו גם ההזדמנות לעצור ולשאל כיצד תקציב גרנדיוזי של כ-50 מיליארד שקל לא מצליח לשפר את הישגיהם של התלמידים ולהציע למורים תגמול הולם. טרם הצלחנו לבסס מערכת חינוך חזקה שתביא להישגים גבוהים, ועל אף שהסיבה לכך אינה שר החינוך הנוכחי שמכהן בתפקיד רק קצת יותר משנה, תרומתו הצנועה להמשך הרדוש של המערכת מגיעה למשל בצורת הורמה של יותר מ-14% מתוספת התקציב שקיבל משרד החינוך בשנת הלימודים הנוכחית ל"תוספות קואליציוניות" או ל"תמיכות בנושאי יהדות", שבתקציב 2015-2016 זינקו בשיעור של 77%. חלוקה לא יעילה של המשאבים לאורך שנים, חוסר שקיפות בחלוקתם ושינוי תפיסה שמביא עמו כל שר חדש גוררים הוצאות מיותרות ובלבול של המערכת – ואת הבעיה הזו לא יפתור גם קמפיין החינוך של בנט.

וכך אנחנו חוזרים למחאת הקייטנות, ולמחיר המופקע שלהן. הקייטנות אינן נמצאות תחת המטרחה של משרד החינוך, ואת התלונות על עלויותיהן הגבוהות צריך להפנות אל משרד הפנים ואל הרשויות המקומיות. אבל למשרד הפנים, כפי שהצהיר שר הפנים דרעי, אין תקציב, ולרשויות המקומיות יש סדרי עדיפויות אחרים. לא נותר לנו אלא לצפות ממשרד החינוך, בעל התקציב השני הכי גדול מבין משרדי הממשלה, לתקצב לנו גם את השוק והלחמנייה, אולי על חשבון איוו תוספת קואליציונית. אל תעצרו את נשימתכם – זה לא יקרה. התשורות הקואליציוניות הן מה שמחזיק את הממשלה הזו, ועם כל האמפתיה שיש לשרים למחאת הקייטנות – ממשלות בישראל אינן נופלות בשל מחאות חברתיות. ■

יוסי דהאן • חוק השכירות

אין הוגנות ללא פיקוח

אם לא ייענה לדרישת המשכיר, זהו שוק שהמשכיר נהנה בו מהחופש לבחור שוכר אחר מבין כל הממתנים בחדר המדרגות שיסכימו מכור רח לתנאיו. בין השנים 2008-2016 זינק שכר הדירה ב"שוק השכירות החופשי" בישראל בממוצע ב-65%. שכר הדירה הממוצע עומד כיום על 3,715 שקל לעומת 2,347 שקלים בשנת 2008.

המחאה החברתית של שנת 2011 החלה כשזעירות וצעירים שלא יכלו לעמוד במחירי הדירה המאמרים עברו ללון באוהלים בשרדות רוט-שילה. השבוע, בעקבות החלטת ועדת השרים לענייני חקיקה לקדם את הצעת החוק "שכירות הוגנת", הכריזה אחת ממנהיגות המחאה החברתית שהפכה לחברת כנסת, סתיו שפיר: "סוף־סוף יש בשורה של ממשל לשני מיליון שוכרי הדירות בישראל".

אולם לשוכרים יש יותר טעמים לאכזבה מאשר לשמחה. הצעת החוק שהגישה שרת המשפטים אילת שוק – הצעה שמיוזמה לתוכה את הצעות החוק הפרטיות של חברת הכנסת שפיר מהמחנה הציוני וחבר הכנסת רועי פוקלמן מכולנו – מגבילה את סכום הערובה שצריך לשלם השוכר מראש, מגדירה מהי דירה מתאימה למגורים וקובעת מועדים להודעה על סיום חוזה השכירות. הצעת החוק מציעה אמנם שיפור למצב הקיים, אולם היא רחוקה מלממש את ערך ההוגנות כיוון שאינה מכילה שני מרכיבים חשובים שהיו קיימים בהצעת החוק המקורית של שפיר: היא אינה מטילה כל מגבלה על שיעור העלאת שכר הדירה על ידי בעלי הדירות, והיא אינה כוללת יצירת מנגנון של מעקב אחר שוק השכירות.

את התנגדותה של שרת המשפטים להטלת מגבלות על גובה שכר הדירה היא נימקה בטענה שמגבלות כאלו "יהיו התערבות בשוק החופשי". אולם בניגוד למיתוס הנפוץ, אין דבר כזה "שוק חופשי" – כל שוק כלכלי הוא פרי יצירתה של המדינה הקובעת את הכללים שעל פיהם מתנהל השוק. כל שוק, גם הקפיטליסטי ביותר, פועל על פי כללים המאפשרים את קיומם של חושים ואכיפתם ומי גינים על זכות הקניין, על אינטרסים של צרכנים ועל טובת הציבור. הויכוח בין חסידי "השוק החופשי" לבין מתנגדיהם אינו על איזה ערכות לעומת התערבות של המדינה בשוק, אלא על סוג ההתערבות של המדינה שאנחנו מעוניינים בו כקולקטיב ועל הערכים החברתיים שהיינו רוצים שהפעילות הכלכלית תגשים.

בואו נביט לרגע ב"שוק ההשכרה החופשי" ששקד אינה מעוניינת להתערב בו. זהו שוק שבמסגרתו, הצד היחיד שנהנה מחופש הוא בעל הדירה, שביכולתו לקבוע את שכר הדירה ולהעלותו מדי שנה כרצונו, כשכבד השני של המשוואה ניצב אדם שיוותר ללא קורת גג

"שוק ההשכרה החופשי" שקד אינה מעוניינת להתערב בו הוא שוק שבמסגרתו הצד היחיד שנהנה מחופש הוא בעל הדירה, שיכול לקבוע את שכר הדירה ולהעלותו מדי שנה כרצונו

טענה אחרת הנשמעת מפי המתנגדים להגבלת דמי השכירות היא שהגבלה כזו תגרום לבעלי הדירות להימנע מלהשכיר או להזניח את הדירות. כל רגולציה תוביל לקטסטרופה, אומרים המתנגדים. אולם, בעולם קיימים מספר מקומות שהטילו מגבלות שכירות על העלאת שכר הדירה, והנבואות השחורות האלה לא התגשמו בהם. לפני שנתיים כתב ד"ר גיר מועלם מס' מך מקיף עבור עיריית תל-אביב, שנקרא "שכירות הוגנת – מבט משווה על חקיקת השכירות בעולם". מהמסמך עולה שיש בעולם ערים רבות שבהן מגבילים את שיעור העלאת שכר הדירה, למשל באמצעות הצמדתו למדד המחירים לצרכן והסדרים אחרים. כך נהוג במחוז אונטריו ובעיר טורונטו בקנדה, במדינת קליפורניה ובעיר סן-פרנסיסקו.

המסקנה היא שיש לעגן בחקיקה הגבלות על העלאת שכר הדירה, כמו גם את תדירות ההעלאה. כפי שמציין עורך-הדין גיל גן מור מהאגודה לזכויות האזרח, דיוור אינו מוצר רגיל בשוק – זו זכות אדם בסיסית. הזכות לקורת-גג אינה יכולה להיות מופקרת לחסדי "השוק החופשי" ותאווה בצע – זו זכות שהסדרים הוגנים למימושה מחייבים את התערבותה ומימונה של המדינה. ■

יונתן יבין • מחאת קייטנות

השוק והלחמנייה שלכם

שכר המינימום שמקבלים המדריכים, המאבטחים והאמנים שמעבירים סדנאות. וגם חומרי היצירה לא בחינם. האמת? זה מתחיל להיראות כמו דיל טוב.

ואסור לשכוח גם את הקרטיב היומי, ארוחת הצהריים, השוק והלחמנייה, דמי הרשמה וכל מיני ביורוקרטיה, שלא לדבר על בייטוח נגד כל אסון אפשרי שעלול לקרות לילד (המקרה היחיד שלא מכוסה, כנראה, הוא האפשרות שהילד יענה לך בפירוט איך היה היום בקייטנה). פתאום 1,200 שקל נשמעים כמו עסקת המאה, אפילו 3,000 שקל הם מחיר משתלם. בשביל כל זה? ולי יש שקט?

אנו זקוקים לשקט. איך מבטיחה אחת הקייטנות? "הילדים נהנים ואתם עובדים בראש שקט". אנו מוכרחים לעבוד, לעבוד כמו חמורים, לא כדי לקנות דירה או אפילו לשמור על פלוס, על זה כבר הפסקנו לחלום מזמן, אלא כדי לשפוך עוד שק חול לביצת האובליגו הטובענית שלנו, להרוויח חלק מהכסף שעלה לנו לשלוח את הילדים לקייטנה, שנועדה להעסיק אותם בזמן שאנחנו עובדים. רואים מפה את האבסורד?

בסופו של דבר אנו מתלוננים על מחירו (הסביר) של שירות שנועד לאפשר לנו להמשיך ולהירדד לעוני, שעה שמי שאחראים על הפיאסו הכלכלי שלנו חיים כמיליארדרים. והאבסורד האמיתי הוא שאנחנו מזדקקים בכל פעם על משהו קטן, במקום על כל המשוואה האוברנית, ולכן הם ממשיכים. אז אתמול הציק לכם הקוטג' ושלשום המילק, היום הקייטנות ומחר החיתולים; העיקר להישאר נקודתי ולהתעלם מהתמונה הכללית, להזדקק על השוק והלחמנייה במקום על הלחם והחמאה.

רוצים לשנות הכל? שנו את ההצבעה שלכם בבחירות הבאות. שלום וביטחון לא קיבלתם, לפחות שיהיה לכם מנהיג עם בושה בינתיים אתם יכולים להאשים רק את עצמכם, אתם בחרתם את הקייטנה היקרה הזו, ובוודאי את המדריך. ■

זה מה שמפריע לכם עכשיו, מחירי הקייטנות בארץ? על זה מניפים שלטים ועומדים בשרב בהפגנות? על זה מתכנסת ועדת הפנים של הכנסת? על זה מתקוטט משרד הפנים עם משרד החינוך? טוב, נשמע הגיוני, חשוב. סוף כל סוף, מדובר בשלושת השבועות הראשונים של חודש יולי, וכולנו כבר יודעים שזו תקופה של מלחמות. למספרים, אם כן, מה גודל המשבר?

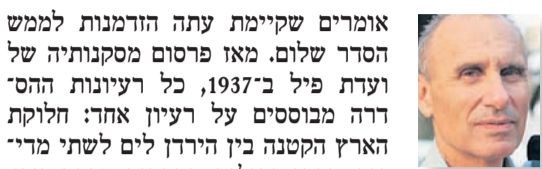
ובכן: 1,500 שקל עולה, למשל, קייטנת גן באשדוד (הוולה ל-950 שקל בעקבות המחאה), 1,200 שקל ביבנה (הוולה ל-620 שקל) 2,000 שקל בראש-העין (הוולה ל-1,700 שקל), ויש יישובים שהחציפו ונקבו במחיר 3,000 שקל. כלומר, אלף שקל לחמישה ימי חול, 200 שקל ליום. אפילו 100 שקל ליום פעילות בקייטנה הוולה נשמע גבוה, לא? באמת, מה הם חושבים לעצמם, הנוכלים הנצלים נים האלה, האוליגרכים של הכובע והמימייה?

ובכלל, 100 שקל על מה? ובכן: "מופעים", טיולים, בריכה והמוון כ"ף" – את זה כולם מבטיחים, ובוודאי זה שווה כמה שקלים. כרטיס להופעה עם כוכב ילדים, ביקור יומי בבריכה, אוטובוסים שכורים, שלא לדבר על מחירו של הכיף, שבזמן האחרון עלה בטירוף. וגם

אז אתמול הציק לכם הקוטג' ושלשום המילק, היום הקייטנות ומחר החיתולים; העיקר להישאר נקודתי ולהתעלם מהתמונה הכללית, להזדקק על השוק והלחמנייה במקום על הלחם והחמאה

חלוקה בלתי אפשרית

אומרים שקיימת עתה הזדמנות לממש הסדר שלום. מאז פרסום מסקנותיה של ועדת פיל ב־1937, כל רעיונות ההסדר מבוססים על רעיון אחד: חלוקת הארץ הקטנה בין הירדן לים לשתי מדינות. בכתבי־החולים, במקרים שבהם רופא מתקשה לקבל החלטה לגבי מטופל, הוא פונה לרופא אחר שיספק חוות דעת שנייה, וכמו כן אם שיטת טיפול מתגלה לאורך תקופה כבלתי מועילה נוקטים שיטה אחרת. ובכן, למה לא לבחון גישה אחרת גם בסוגיית הסדרת המרחב שבו אנו מבקשים להתקיים?

לא רק בגלל מפעל ההתנחלות קשה לחלק את המרחב הארץ־ישראלי. הקושי כרוך במכלול התנאים הגיאוגרפיים – כלומה, האקולוגיים, התחבורתיים, הכלכליים והחברתיים – כמו גם בממדיו הביטחוניים של רעיון חלוקת המרחב. ראש הממשלה נתניהו מבטיח לנו שאם תקום מדינה פלסטינית, היא תהיה מפורזת מנשק – אך זו אמירה חסרת בסיס. אפשר לחתום על הסכם המגדיר את המדינה הזו כמפורזת, אולם במלחמות המודרניות ישנה רק דרך אחת למנוע התחמשות של ארגון חתרני: נוכחות בשטח.

רעיון הפירוז והשיטות לניטור ולפיקוח על מימוש שייכים לעידן צבאי שחלף. אכן, קיימות שיטות רבות לפיקוח על הצטיידות באמצעי לחימה קונבנציונליים, כמו טנקים, תותחים ומטוסי קרב, וקיימות שיטות למעקב רציף על תנועתם ומיקומם של כוחות כאלה. אולם בעידן החדש, בהגיון המלחמה שפוחת ושוכלל על ידי חיובא ללה בלבנון וחמאס בעזה, נוצרה יכולת צבאית מסוג חדש שעוקפת את הצורך בהצטיידות המסורתית בכלי מלחמה הניתנים למעקב.

שני קשיים ניצבים בפני שאיפת הפירוז. האחד כרוך בקושי למנוע הברחת נשק תקני מבחון: מי יכול להבטיח שמשאית תפוחי אדמה שעוברת בגשרי הירדן אינה מסליקה טיל גראד או מטולי RPG? קשה שבעתים להבטיח הצלחה במאמץ זה אם הפיקוח על הגשרים לא ייעשה בידיים ישראליות. גם צבא מצרים עם מלוא רצונו הטוב, מתקשה למנוע בסיני הברחת נשק משמעותי לחמאס, כפי שהוא מתקשה בחיסול גורמי הג'יהאד הפועלים בחצי האי סיני. הקושי השני כרוך ביכולת הייצור המקומית. בעידן המידע האינטרנטי, ההולך ומשכלל את פוטנציאל ייצור אמצעי לחימה מחומרי גלם אורחיים, מי יוכל להצדיק לאורך שנים מהלך שיאסור על מדינה כל־שהי לייבא חומרי גלם דוגמת פוספטים, שמהם ניתן לייצר חומרי נפץ, צינורות מתכת, מחרטות וכו'?

די מוסכם, אם כך – ובמיוחד לאור לקחי ההתנתקות מרצועת עזה – כי פירוז המדינה הפלסטינית דורש שליטה ישראלית קבועה בבקעת הירדן, גם אם הדעות חלוקות בשאלה מה ייחשב לצורך תכליתי זו בבקעת הירדן. בכל דרך ליצירת מרחב בידוד אפקטיבי מדובר בשטח המשתרע על 10%–20% מכלל שטחי יהודה ושומרון, עם נוכחות קבועה של כוחות צבא ומתיישבים. מה ייוותר למדינת פלסטין? והיכן יעברו דרכי הגישה של צה"ל והמתישבים בדרום לרצועת בקעת הירדן, אם לא דרך ציר 5, בקו אריאל־תפוח, או דרך ירושלים בקו מעלה אדומים־ים המלח? אלא שהסיכוי להסכם פלסטיני לכך נמוך, וגם בזירה הבינלאומית לא תושג תמיכה למהלך שכזה.

כאן מוצעת הגישה האחרת. נקודת המוצא מתחילה בהנחת יסוד שלפיה בין הירדן לים, לא כולל רצועת עזה שהפכה מזו למדינה, יכולה להתקיים רק מדינה אחת. מכאן הכל פתוח לבידוד ולדיון. הנרי קיסינג'ר נהג לצטט פתגם סיני: הפתרון לבעייתנו הנוכחית שולח אותנו לבעיה החדשה של מחוץ. בכל דרך נכון לנו מאבק. נותר לנו לבחור את המאבק המועדף. בבחירה בין המאבק שייגור עלינו מתוך הקמת מדינה פלסטינית בגבולות '67 לבין המאבק על זהות מדינת היהודים בין הים לירדן, על כלל תושביה, קיימות בנסיבות החדשות סיבות רבות להעדיף דווקא את המאבק השני. ■

אלכס פישמן • מישל פלורנו

האישה שתשנה את המזרח התיכון

עכשיו, כשהילארי קלינטון היא המועמדת הראשונה לנשיאות ובעלת הסיכויים הגדולים ביותר לנצח בבחירות בנובמבר, מופנים הזרועים אל עבר האישה החזקה שלידה: מישל פלורנו. פלורנו, שעד לאחריונה שימשה ככתבת מזכיר ההגנה האמריקאי לנושאי מדיניות, היא האישה הבכירה ביותר ששירתה אי פעם בפנטגון, והיא המועמדת הבולטת של קלינטון לשמש כשרת ההגנה הראשונה בהיסטוריה של ארצות־הברית. פלורנו מעורה מאוד בענייניה של ישראל, ובכירים במערכת הביטחון הישראלית שעבדו מולה זוכרים אותה כאישה חריפה, רענית ובעיקר הגונה. אם תמונה לתפקיד, מידת השפעתה על מדיניות ארצות־הברית במזרח התיכון תהיה דרמטית, אבל אצלנו היא משום מה ירדה מתחת לרדאר.

ביום שלישי שעבר התקיים בווישינגטון כנס מקצועי – חגיגי, אך מעט מנומנם – שבו נטלו חלק כמאה מומחים העוסקים בסכסוך המזרח־תיכוני. במוקד האירוע עמד מסמך עב כרס שחובר במכון המחקר "המרכז לביטחון אמריקאי חדש" (CNAS) – שב־ראשו עומדת פלורנו. המסמך חובר בשיתוף עם "מפקדים למען ביטחון ישראל" – קבוצה של כ־200 בכירים לשעבר במערכת הביטחון הישראלית – ואת השידור בין שני הארגונים יצר הפורום היהודי האמריקאי IPF, שהוא ארגון של מנהיגים בכירים בקהילה היהודית התומך ברעיון שתי המדינות. גם בראש הארגון הזה, אגב, עומדת אישה מאוד חזקה – סווי גלמן, שסלון ביתה הוא מקום מפגש חברתי־פוליטי של מקבלי ההחלטות בווישינגטון. בעבודת המטה סביב כתיבת המסמך נטלו חלק עשרות מומחים ישראלים, אמריקאים, ירדנים, פלסטינים ומצרים, והוא עוסק בסידורי הביטחון של הסדר הקבע העתידי בין ישראל לפלסטינים וכולל פרוטוקולים מפורטים מאוד עד לרמת הנהלים הטקטיים בשטח ובמעבר הגבול.

בנאום שנשא בפני באי הכנס ביום שלישי, הכריזה פלורנו במפורש: "המסמך הזה יעמוד ללא ספק לרשות הממשל הבא, ייבחר מי שייבחר". או במילים אחרות: אם פלורנו תעמוד בראש משרד ההגנה האמריקאי או בראש המועצה לביטחון לאומי, זו

תהיה התשובה הביטחונית של הפנטגון למימוש מתווה קלינטון במזרח התיכון. וזו הסיבה לכך שהכנס הזה היה צריך להדליק כמה נורות במסדר הביטחוני הישראלי – אם לא בלשכת ראש הממשלה, אז לפחות בקבינט המדיני־ביטחוני; ואם לא בקבינט, אז במועצה לביטחון לאומי; ואם לא שם, אז במשרד הביטחון, באגף התיכונן. אבל בישראל? שתיקה. כאן מתייחסים לאירועים חצי־אקדמיים בווישינגטון כאל בובות זמן.

והיה שם, בכנס בווישינגטון, אורח נוסף שאמור לעורר כאן אי־אילו זיכרונות: הגנרל ג'ון אלן, שפיקד על הכוחות האמריקאים באפגניסטן וגויס ב־2013 על ידי מזכיר המדינה ג'ון קרי כדי להדין את המתווה הביטחוני להסדר קבע במזרח התיכון. אלן גייס לשם כך צוות של כ־150 מומחים, אבל ישראל הציבה תנאי: המסמך שייכין לא יפורסם, אלא אם כן ישראל תסכים לפרסמו. בסופו של דבר שיתוף הפעולה עם אלן היה חלקי מאוד, והתוכנית שהכין נגנזה ביחד עם יוזמת קרי.

עכשיו חוזרת תוכנית אלן בדלת האחורית. אחד מחברי המסמך החדש שהוצג בכנס בווישינגטון הוא קולונל כריס באומן, מי ששימש כראש המטה של אלן בסיכוב המזרח־תיכוני שלו. וראו זה פלא: המסמך החדש – שזכה לחיבוק של פלורנו – מזכיר מאוד את אותו מסמך ישן שמערכת הביטחון בישראל רחבה בטענה של חוסר מקצועיות. כך יצא שהכנס בווישינגטון בעצם הלבין ושירדן את המסמך של אלן, שנאסר לפרסום על ידי ממשלת ישראל.

מדובר בתוכנית מדרגת ל־10–15 שנים, שבונה מתווה ביטחוני אווירי. כל שלב מותנה במימוש השלב הקודם, תוך מעורבות אמריקאית עמוקה – כולל נוכחות צבאית אמריקאית קבועה לאורך הירדן ושטחים מפורזים משני עברי הגבול. אחד מיסודות המתווה הוא שיתוף פעולה ישראלי־ירדני־פלסטיני בגדה המערבית ושיתוף פעולה ישראלי־מצרי־פלסטיני בגבול הדרום, כולל מנגנוני פיקוח ובקרה משותפים בראשות גנרל אמריקאי ובשיתוף עם קצינים בכירים, ישראלים ופלסטינים.

פלורנו היא האישה הבכירה ביותר ששירתה אי פעם בפנטגון, והיא המועמדת הבולטת של קלינטון לשמש כשרת ההגנה הראשונה בהיסטוריה של ארצות־הברית

